

San Banane
par Steve Bloom

*E lao lafore nwar aswar
lalinn zonn vwayaz ver so plas.
Lamizik inn teyn. Kifer?
Kifer enn tel silans?
— Osip Mandelshtam*

Enn syek, ki longer?

Dabor permet mwa dir ki mo nom
li enn nom ki napa truve
dan u gran, gran liv listwar –
ki rakont evennman
ki asterla sitan lwin
dan lepase.

Me personaz ki
zordi
truv zotmem dan gran, gran liv listwar
parey, zame pa ti pu ena
sa lokazyon la
san mo nom,
san mo aksyon,
san aksyon
mo kamarad.

Nu ti par milyon, nu.

Enn syek, ki longer?

Telman long ki li deza si lontan
depi ki tu dimunn seki'nn sirviv
gran lager la

e lerla
gran lager sivil la

e lerla
gran pirz la

finn, depi komye letan, al re-zwenn

laful lemor, pu ki zordi

tro, tro buku parmi levivan
finn ariv sa moman aktyel la
san konpran kimanyer –
e kitfwa pli grav, kifer –

ena enn nom
 dan nu liv listwar
ki finn sanze,
pandan enn de-trwa
 lane bulversman fenomenal, pu ki
“Petrograd” finn
 vinn “Leningrad.”

Me, li enn zistwar ki u bizin kone.

I. Fevriye 1917

Nu desann dan lari pu dipin;
kumansman li sinp.

Nu desann dan lari
akoz nu pena dipin
nu pe krev defin.

Nu desann dan lari
akoz nu pena dipin
e nu zanfán pe krev defin.

“Nu pe? Krev defin,” nu irle dan lamars,
“Ki nu’le? Dipin!”

“Ala nu la,
ala nu zanfán la osi,
Fizye nu la, dan lari, pandan nu lamars,
si u’le.

Vomye truv lamor *la*, isi, vit,
ki dusman-dusman krev defin,
akoz nu pena dipin.”

Me, selman, Tzar Nikola li pena, dan sa lavil la,
latrup fidel nesaser
pu fer enn tel masak.
Alor, li avoy lord Kosak desann.
Me, kan Kosak debarke
ep! zot refiz tire lor nu manifestan
refiz arm zot bayonet,
prefer travers lakrwaze
zwenn parmi nu, form parti dan nu laful.

De-trwa zur pase. Nu rasanble ankor enn fwa.
Dan Skwer Znamenskaya.
Nu rasanble, osi, kot lagar trin
Nikolaievsky.
Nu kumans trap zarm:
nu nepli ti-muton, latet bese,
ver labatwar.

Guvernman dispatch

otan lapolis lor ki li kapav met lame,
ansam ar de reziman kavalri
 ki li fer konfyans.
Polisye ograde ki donn lord,
Li donn lord so zom *Charge!* sey
 dispers nu manifestasyon.
Kavalri ograde ki donn lord,
Li donn lord so zom
Charge! kont polisye,
alor kumsa polisye
ki disperse
 pa nu.

Lezot plas dan lavil
 ankor reziman fer mitinnri,
 zwenn nu, figir dekuver,
 dibut ar lepep;
laful marse, kase-rantre, sezi stok zarm
 dan prizon Kretsky
 pli gran stor artilri.

E poet Mayakovsky pu plitar mark enn poem:
 “Bat sak kare ar pa rebel!
 Lev u, dibute, latet ot net!
 Lav lemond ar enn dezyem deliz;
 Akoz nu ler li ler ki sonn laredut.”

Lerla, Tzar gayn lide rapel so latrup
 depi fron lager.
Me kan zot koste ar Petrograd,
travayer simerel
refiz transport zot
 ziska zot destinasyon.
Solda, zot osi, zot plito rant
ansam, dan nu manifestasyon, avan ki
zot return fron lager,
 swa kareman return zot lakaz.

Nikola tant fer so prop
sime ver nu lavil par trin, me
la osi, so pasaz bloke lagar Dno
par lezot travayer simerel
ki plank li, plito, direk Pskov.

E laba, de-trwa zur plitar,
li kaptile divan linevitab,
Li abdike depi so tron.

E poet Mayakovsky ekrir ankor:

“Nu *lor* li truv dan nu lavwa – ala tann nu sante!
Lerb: abiy later ar u verdir!
Dublir laswa:[] abiy letan ki nu reste pu viv lor later!
Ki larkansyel leg nu so tin, leg nu so letandi!”

II: Kan nu Mars ver Oktob

Me, la la la, nu kumans truv lespwar
truv larkansyel.

Kisannla pu donn nou lape?!
Kisannla pu donn nu dipin?!
Kisannla pu donn nu later?!

Parski se sa ki nu demande
ar nu revolisyon.

Kisannla pu pran puvwar la
dan zot lame?
Dan ki lintere
zot pu servi sa puvwar la ?

* * * * *

Politisyin met anplas
enn “Guvernman Provizwar”,
Alexander Kerensky nome
Premye Minis.

Nu, selman, de lot kote, nu
fer reviv nu *sovyet*,
konsey popiler ki ti kre pu premye fwa
pandan nu sulevman rate
duz an oparavan.

E depi sa moman la
problem an-antye nu revolisyon
kapav rezime
a kestyon puvwar

Me li zis asterla ki mo kapav dir u sa,
avek rekil,
parski dan kumansman nu pa gayn konpran
ki se *sa* ki vre kestyon la.

Nu pa mem kumans
gayn konpran

ziska ki Lenin return depi exil,
debark *Lagar Finland*,
proklam so ‘Tez Avril’
dan enn konferans Parti Bolsevik
landime:

“Tu puvwar dan lame sovyet!”
sa gran bug la,
ki nu lavil pu port so nom enn zur,
dir bann Bolsevik
dan so “Tez Avril,”
“parski problem an-antye
nu revolisyon,
dan moman aktyel
kapav rezim li a kestyon puvwar,”

Pu Lenin, omwin, tu kler aster:
Personn napa pu donn nu lape
dipin,
later.
Nu pu bizin pran tusa
par nu mem.

“Tu puvwar dan lame sovyet!”
kumansman li zis enn kri
Lenin large dan dezer
ansam avek enn infim minorite
parmi delege
dan konferans Bolsevik

“Tu puvwar dan lame sovyet!”
Apre inpe zur deba, selman,
li enn lide ki fini par vinn
nuvo slogan mobilizasyon
Parti Bolsevik,
mem si li ankor tuzur pwindevi byin minoriter
dan bann sovyet.

“Tu puvwar dan lame sovyet!”
Inpe mwa pli tar
li enn santiman predominan dan Sovyet
Petrograd, me pankor
pu lepep nu nasyon.

“Tu puvwar dan lame sovyet!”
Finalman – kan nu mars ver Oktob
li enn lamare ki pa kapav bare
ki reprezant volonte
enn imans mazorite.

* * * * *

Li pa ti enn laliyn drwat, byin-sir,
depi Avril ziska sa moman la.
Okenn vre revolisyon pa deferle
dan enn laliyn drwat

Nu manifestasyon arme li prematire
pandan Ziyet dan lari Petrograd,

tantativ Zeneral Kornilov
pu fer enn ofansiv lor kapital, nway
revolisyon la dan disan --
dan nou disan --
e apre, li kouronn
limem anperer,

isi nu truv de epizod anpartikilye
ki ena enn lintere konsiderab
pu enn listwar pli balanse.

Me mo pe ekrir enn poem pu u,
pa enn listwar balanse,
e alors nu pa pu fatig nu latet
avek enn deskripsyon detaye
de sa bann evennman la (Si u'le
u kapav reget ankor
dan gran, gran liv listwar)

* * * * *

Antretan nu pe viv
enn lepok ki
zame pa finn inn existe avan.

Lor sayt travay,
dan kazern,
 dan kwin lari,
dan konpartiman trin,
dan tram,
dan laboutik,
lakaz,
lekol,
tu dimunn koze antre-zot

Nu koze ar dimunn nu kone
 nu koze ek etranze.
Deba spontane, anime,
 leve
 partu kote.

Dan zardin piblik, nenenn koz-koze
lor kimanyer fer revolisyon la avanse
pandan ki zanfann su zot sarz dormi trankil
 dan zot ber.

U pu etone get travayer --
karant mil travayer -- dan lizinn Putilov
ki aret travay, ekute
asak fwa enn orater vinn koz avek zot:

Orater Mensevik
Orater Bolsevik
Sosyalis-Revolisyoner oswa
orater anarsis

 pa fer naryin kisannla.
Travayer arete, ekute
purvi kikenn inn vinn koze:
 inn vinn koze avek zot.

E lerla zot koz-koze ant zot

lor sa zafer ki
orater la ti ena pu dir zot.

Nu usi pe *lir*:

trak, zurnal, panfle, liv.

Nu devor tu seki interesan.

“E li pa,” zurnalist John Reed

fer lemond antye kone

“ti-zistwar isi laba, fos-fos listwar, li pa larelizyon versyon fad,

ni fiksyon bomarse ki koronp lespri dimunn --

me zot lir lor teori sosyal, tez lor lekonomi,

filozofi, liv par

Tolstoy, Gogol, Gorky.”

“Nu’nn ariv divan Duzyem Larme,”

lartik zurnalist Reed kontinye, “deryer Riga,

kot nu truv bann zom flanke, san sulye, malad afors dibut dan labu

sa bann transe dezespere; e kan zot truv nu

zot dibut enn ku, figir ebete,

zot laser kuler ble pe luk atraver

linz dan lanbo, dimande avek insistans

“Zot inn amenn kitsoz *pu nu pu lir?*”

* * * * *

E kumsa mem nu aprann,

par koze,

par ekute,

par lektir.

Pli inportan ankor,

nu aprann

par nu prop lexperyans:

aprann avek zeneral

ki prefer ladefet

divan Alman

ki nu revolisyon ;

avek proprieter minn

ki nway zot prop minn,

avek proprieter lizinn

ki sabot zot prop masinn,

avek sipervayzer simerel
ki dezaktiv lokomotiv --
tusala plito ki sa bann zuti la
aterir dan lame
nu revolisyon;

avek spekilater ki akimil
manze, fer stokaz tu seki an peniri,
vann li pri marse nwar,
al kasyet zot profi dan kont labank lot pei;

avek Gurvernman Provizwar
ki kontiyn so politik
fer konpromi avek bann
ki prefer enn viktwar Alman
alor ki sabot minn, lindistri, transpor,
ki akimile, ki fer piyaz pu profi.

* * * * *

Finalman, si u vreman anvi konpran,
reflesi lor de-trwa
sinp ti detay
ki dan lavi tulezur inn transforme.
Risar, par exanp, mem pa kapav
fer zot servant
al dibute dan lake pu zot.
(Dir mwa umem!)
Lor miray restoran lanseyen aparet:
“Pa pran tips isi. Pa lakoz
enn dimunn bizin gayn so lavi par
servi-deservi,
ki bizin insilte li, ofer li enn tips. ”

* * * * *

“Tu puvwar dan lame sovyet!”
Parski zis puvwar sovyet
pu amenn nu lape
dipin,
later.
Personn lot,
nu’nn fini par konpran,

pa pu donn nu sa bann zafer la!
Nu bizin pran seki nu bizin
par nu mem:
e dan sa verite la
u kapav asterla truv leker
tu vre revolisyon,
“Tu puvwar dan lame sovyet!”
Parski problem an-antye nu revolisyon
pandan sa wit mwa la,
ti kapav rezime
a kestyon puvwar.

* * * * *

III Oktob, Insireksyon

[Kestyon puvwar]

Sa, li enn kestyon ki nu pre pu reponn. Nu repons li iminan.
Nu finn fors Kornilov bat an retret, anmemtan
nu lafors inn ariv so pwin kilminan.

Parti kapitalist, parti monarsist
ankor irle for for
bizin fini ar sa revolisyon.

Me nu pa dan okenn mud
pu aret fer revolisyon.

Parti sosyalist modere
tuzur rod tanpere.

Me nerport ki konpromi
vedir kaptile.

Bolsevik –
dir bizin apel enn kongre nasyonal
tu sovyet
ki pu deklar limem
gubernman.

E li kumsa ki nuvo eleksyon
sarye Bolsevik avek enn mazorite
dan Sovyet Petrograd, osi byin ki
dan Sovyet Mosku, Sovyet Odesa, Sovyet Kyeve,
Sovyet lezot lavil.

* * * * *

Kot *Cirque Moderne* enn ti-solda san galon pran laparol
dan enn laful deborde:

“Kamarad, dimunn lao dan sosyete tultan dir nu
sanses, ser sintir, fer sakrifis.

Me seki ena tu, zot permet
zotmem gard tu.

Nu anger kont Lalmayn.

Abe, eski nu invit zeneral Alman
vinn servi kuma nu staf?

Parey pu nu. Nu anger kont kapitalist,
abe kifer nu invit kapitalist servi dan *nu* Guvernman!

Kan later vinn pu peyzan ki travay sa later la,
kan lizinn vinn pu travayer ki travay sa masinn la,
kan puvwar vinn dan lame sovyet ki nu finn elir,
lerla ki nu pu ena kiksoz
ki nu pu *lager pu garde.*”

* * * * *

John Reed vizit Institi Smolni
ki dan but Petrograd,
e ki, lepok avan, ti enn lekol relizye pu tifi klas posedan,
asterla konverti an sant pu organiz larevolisyon:
“Plis ki 100 gran gran lasal,”
li raporte, “lor zot laport ena plak emaye
tuzur pe inform lepasan ki andan ena
‘Lasal Klas Demwazel - Nimeru 4’ ubyin
‘Stafrum’
me par lao ena enn lot lanseyen apandan kot ekrir kuma-gayne,
kuma temwin lenerzi degaze dan nuvo lord:
‘Komite Santral Sovyet Petrograd’
‘Linyon Solda Sosyalist’
‘Komite Santral Sindika Tu Larisi’.”

“U tuzur labyinveni Smolni
si u mizer, si u gayn fin,”
Louise Bryant, enn lot zurnalist depi Lamerik
ki’nn vinn Larisi ansam avek Reed, ekrir.
“Nu ena zis buyon lisu, dipin nwar pu nu manze.
Me nu tultan rekonesan pu sa
parski nu per ki dime
sa usi pu nepli ena.”

Miting dan Smolni suvan ale-mem
ziska katrer dimatin.
Nerport ki ler ki travay fini, selman,
travayer tram gard
laliyn uver ziska linstiti.
E mem kan lanez blok

leres lavil,
sa bann tram la kontinye rule.

Laba, Smolni, Reed al intervyue Leon Trotsky.
“Mo ti mont ziska enn tipti lasam apenn meble, lao dan grenye.
Pa ti nesaser mo poz enn ta kestyon.”

“Asterla, pandan larevolisyon,” Trotsky rakont Reed, “u truv sulevman tu sa peyzan ki fatigue atann later promiz. Partu dan pei, parmi tu seki travay pu viv, ena mem siyn degu: zot tu, zot plin. Parti Kadet, enn kote, reprezent kont-revolisyon. Sovyet, lot kote, li dan lintere lepep, li ena lavenir lepep dan so trip. Ant sa de kan la, pena okenn regroupman vo lapenn. *C’est la lutte finale.*”

* * * * *

Apré bato deger Alman atak laflot Ris
dan Golf Riga
tu kalite rimer kumans sirkile kumkwa Guvernman Provizwar
pu bat an retret depi Petrograd la, la, la.
Michail Rodzianko,
lider enn faksyon konstitisyonel-monarsist,
ekrir enn lartik lagazet
lor Parti Kadet ki kareman dir: “Si zame Alman
sezi Petrograd
sa pu enn benediksyon, aköz li pu detrir bann sovyet,
debaras nu depi Laflot Baltik revolisyoner . . .
Ena dimunn per ki si Petrograd tonbe
lorganizasyon santral larevolisyon
pu detrir. Mo reponn:
mo pu rezwir
si *tu sa lorganizasyon* detrir.”

* * * * *

Antretan, “tu sa lorganizasyon”
kumans poz kestyon
enn sulevman arme.

Dan enn reynion ki dire tut long lanwit
enn reynion Komite Santral,
Lenin ek Trotsky, zot tusel parmi tu lider,
koz anfaver pran sa sime la.

Pran vot.
Insireksyon sufer defet.

Mem reynion, selman, ena prezan osi
delege
depi travayer Petrograd, e depi kazern.
Enn parmi dibute, pran laparol, so figir afame:

“Mo koz lor nom proletarya Petrograd, mwa.
Nu, nu anfaver insireksyon.
Fer seki u ule,
me si zame u les bannla detrir nu bann sovyet
nu fini ar u!”

Re-pran vot.
Insireksyon ranport laviktwar.

Lenin pibliye so
“Let a tu Kamarad,”
kot li prezant seki pe arive
dan so formilasyon pli sinp:

“Swa nu abandonn nu slogan
‘Tu puvwar dan lame Sovyet,’
swa nu bizin fer insireksyon.
Na pena okenn sime omilye.”

* * * * *

Dan enn tantativ dezarm revolisyon,
Guvernman Provizwar donn lord solda kazern Petrograd
sort depi la, al lor fron lager.
Me kazern anblok refiz kit lavil.

Delegasyon lor delegasyon solda arive, sakenn
sarye mem mesaz depi solda alabaz
dan transe: “Wi. Fron la bizin ranfor.
Me, pli inportan u res kot u ete
okip Petrograd,
sweyn larevolisyon.”

Seksyon Solda dan Sovyet Petrograd elir
enn “Komite Militer Revolisyoner”

ki rezet lwayote
anver Guvernman Provizwar.
Enn reynion buku solda dan Smolni
pran rezolisyon:

“Nu salye kreasyon
Komite Militer Revolutioner . . . “

* * * * *

Les nu mark enn poz pu enn ti mama
asterla
pu nu rapel numem
ki memsi mo pe rakont u,
kuma mo bizin byinsir,
listwar Oktob 1917
kuma pli suvan rakonte –
enn feyton ‘lider’,
komite,
lasanble formel,
dekre ofisyel –
sa li zis enn kote zistwar la,
pa seki pli inportan, lwin dela,

parski sak lider,
sakenn nu komite
sak lasanble formel,
pe zis met anplas
volonte enn muvman demas
ki – asterla kuma dan mwa Fevriye –
pa dimann personn permisyon
avan deside ki pu fer.

Osi boner ki Septam ti ena peyzan,
ki’nn fatige atann lider,
komite,
lasanble,
kumans pran zot destin dan zot lame:
sezi later,
tuy proprieter,
met dife dan zot lakaz.

Enn delegasyon depi fron lager

ariv avek enn mesaz pu sovyet Petrograd :

“Komye letan ankor sa sityasyon insutenab la pu dire?
Bann solda inn mandat nu pu dir u ki si propozisyon lape
pa vinn lor latab imediatman, dan fason seryer ankor,
nu pu devid tu sa transe la, larme an-antye
pu tu sinpleman return lakaz ...
Si u pa kapav truv solisyon pu sa sityasyon la
nu pu lasas nu lennmi numem
lor but nu bayonet – me u usi, u pu truv u lor but nu bayonet!”

Alexandra Kollantai –

ki lapres apel li
“fam fol Bolsevik la” –

ki ti parmi bann premye pu reponn lapel Lenin
pu “puvwar dan lame sovyet” an Avril dernye,
sel fam manb Komite Lexekitif Sovyet Petrograd
e Komite Santral Bolsevik,
ki usi enn militan emansipasyon fam,
ki li sosyal ubyin sexyel
ki pli anfaver liberasyon fam
ki mem laplipar Bolsevik,

dir :

“Eski ena mem enn sel imin
ki pa rekonet lafors volonte zeneral?
Non, ena zis lamas lor lamas dimunn,
swa pur, swa kont, larevolisyon la
pur uswa kont terminn sa lager la,
pur uswa kont puvwar dan lame Sovyet;
zis lamas dimunn dan lalit,
an aksyon.

“Pena ni ero ni lider.
Se lepep, lamas ki travay,
swa met liniform solda swa ansivil,
ki kontrol lasityasyon e ki
anrezistre zot volonte dan enn fason indelibil
dan listwar pei
dan listwar limanite.”

Dan lavil Kazann
linsireksyon trionfe avan mem
li kumanse dan Petrograd.
Enn partisipan rakont sa,

kestyon-repons:
“Ki u ti pu fer si Sovyet
pa ti pran puvwar dan Petrograd?”
“Li ti inposib nu refiz puvwar.
Karant mil solda
dan kazern Kazann
pa ti permet nu refize.”

* * * * *

Delege Kongre Tu Sovyet Larisi
kumans ariv dan lavil.
Bizin kat san pu fer korom.
Enn-de zur avan dat Kongre
deza ena san swasant kinz
fini rasanble:
swasant pursan ladan Bolsevik.

* * * * *

Latrup lwayal ar Kerensky okip Pale Liver,
syez Guvernman Provizwar.

Gramatin sa zur la,
sa zur kan Kongre Tu Sovyet fixe pu zwenn,
zot lor kiviv, pe atann latak
depi lafors revolisyoner.
Kerensky, selman,
kanta li, li finn fini bure depi lavil.

Sa swar la –
mem si detrwa pa depi la,
lotel, restoran, teat tusa, ranpli ar dimunn –
sa sime ki atuse Pale Liver
li res vid net, apar regroupman
solda revolisyoner.

10:40 p.m. Kongre tu Sovyet
uver ar eleksyon
prezidans, sekretarya, komite lexekitif
baze, kum dabitid,
lor reprezantasyon proporsyonel

parmi tu parti ki finn avoy delege.
Katorz Bolsevik eli,
Onz lezot plas divize
ant trwa lezot parti.

Delege Kongre ki pa Bolsevik
lev lager, pleyne
insireksyon, zot dir,
deza fini kumanse dan lari
Puvwar Sovyet deza enn fetakonpli
pa enn swa
ki Kongre pe fer.

Par duzenn fer workawt an protestasyon.

Mazorite delege,selman,
pip bann
ki fer workawt.
“Puvwar dan lame Sovyet”
li napa enn swa pu Kongre fer.
Li volonte
enn mazorite ekrazant
travayer, peyzan, solda.

Baw! enn vole kut kanon ablan
tire lor Pale Liver
depi bato deger Aurora
rezone dan zorey
tu seki rasanble
kot Kongre Tu Sovyet
rezone partu dan lavil.

Plitar mem lanwit
pale la rann lekor,
apenn disan finn kule
enn kote, ni lot,

e enn trak partaze
dan tu lari Petrograd:

“ADRESE AR SITWAYIN LARISI

“Guvernman Provizwar fini ranverse.
Puvwar leta fini traverse

dan lame
Sovyet Petrograd,
e Komite Militer Revolisyoner . . .

“Koz pu kifer lepep finn amenn lager:
pu propoz deswit enn lape demokratik,
pu aboli drwa propriete prive lor later,
pu travayer kontrol prodiksyon,
pu met dibut enn guvernman Sovyet –
sa koz la finn deza dan nu lame asterla.

“VIV REVOLISYON TRAVAYER, SOLDA, PEYZAN!”

** * * *

Landime Lenin
pran laparol dan Kongre Sovyet:
“Asterla inn ler pu nu,” li dir,
“kumans konstrir enn nuvo lord, lord sosyalist.”

IV: Sekel, Premye Parti: “Laflam lor Lanez”

Me, li asterla, selman,
ki tu nu problem vremem kumanse,

parski nu’nn pran puvwar
avek sertitid ki travayer
Lerop delwes –
travayer Lalmayn an partikilye –
pu swiv nu lexanp e vinn alareskus.

Travayer dan Lalmayn seye.

Me travayer Lalmayn
pa resi.

E alors, asterla, ki tu nu problem vremem kumanse.

* * * * *

Donn mwa lokazyon pu ilistre sa pu u
par sit enn poet, enn romansye,
enn partisipan onet,
temwin ki koz laverite lor nu revolisyon,
Victor Serge, ki,
pandan liver 1920-21
konpoz bann pasaz swivan:

“Sa laful la, li anvi viv, li anvi kre lavi. Me komye parmi sa laful zordi la ki
bann la finn fini tuye, deza?”

. . .

“Dimunn mizer, linz an-lanbo, parmi ena so zenes, so zanafan, tu pe port fizi lor
zepol, suvan apandan ar lafisel anplas sang. Tu sa dimunn mizer la lame kaye ar
freser. Kuler gri, zot travers Aveni Liteyni dan enn lamars sanfay. Enn paviyon
ruz dan but enn bayonet anler gid zot: Batayon travayer distrik Narva.”

. . .

“Sa laful la dan sa lanez la, soley diplon midi la, pe swiv serkey, serkey kuver ar
brans sapin. Riban ruz, paviyon. Enn reyon soley dore ekler pwint sa fles lao
batiman Amirote. Zot sant enn sante kan zot ale – enn sante ki leve, monte dan
lesyel. Ena lapriyer, ena larm ki kule andan-andan dan sa orevwar depi sa laful
vivan ar sa laful mor la. Lamem zot dormi, deryer sa ranpar an granit la: bann ki

ti exekite par pandezon, bann tuye kut bal, bann اساسine lagorz transe, bann ki'nn mor ek lafyev tifis, bann ki'nn donn tu seki zot ena san zame dimann nanye an retur, ki'nn done avek gran leker, avek lebra uver. Mor pu larevolisyon. Sak ler, sa kalite lanterman pe travers Senn Mars.”

..

“Kat mil solda, peyzan sort Viazma, Ryazan, Tver, Orel, Viatka, Perm. . . . Kat mil solda ki finn nuri ar pwason sale sek – dir kuma dibwa, fer zansiv seyne -- ki gayn kat san gram dipin nwar par zur pu ranpli vant, ki dan sa liver glase la pe met vye jaket sorti fron gran lager la, ki pe bat lame kuma ti-zanfan, riye, kriye, fredone ansam. Lasal la, so lapintir kuler velur ble-dore sa teat imperyal la, li vibre, deborde enn sel ku ar sa imans vag lazwa imin ki leve kan enn gran artis sante pu zot.”

...

“Enn zenn tifi – set an – so bel lizie nwar, ankastre dan enn zoli ti figur Kalmuk, enn ti anz rafine, prekos, sansib, ankraste dan so lekor meg, enn lekor ki dusman-dusman inn frel ar lafin: Tatiann, tifi enn aristokrat, ki, avek lafeksyon, u apel Tania, Tanioucha, Taniouchetchka. Li dir:

“ ‘Kestyon pu u, u enn Bolsevik, reponn mwa! Kifer Lavr Andreievitch inn mor kut bal?’

“Mo enn Bolsevik, ti Tania, e mo pa kone kifer Lavr Andreievitch inn gayn kut bal ?’

...

“Mepri pu parol – pu *ansyin* parol. Mepri pu lide ki amenn u fer fosrut. Mepri pu enn Loksidan kriyel, ipokrit, ki ti invariant Parlman, invariant lapres, invariant gaz pu touy dimunn, invariant sistem penitansyer, kree literatir pu lir lor enn vant plin. Mepri pu tu seki satisfes, san refleksyon, ar tu sa bann zafer la.

“Laenn pu sa masinnri terib ki servi pu kraz seki feb – pu kraz tu sa limanite san zarm – pu imoralite Lalwa, imoralite Lapolis, imoralite Klerze, imoralite Lekol, Larme, Lizinn, Koloni Penitansyer. Laenn pu bann seki bizin sa sistem la, bann risar, laenn deklas.

“Volonte pu travers tu, pu sibir tu, ranport tu, pu ki kapav termine. Volonte san fay. Volonte pu viv anfindkont dapre nuvo lalwa la, travay egal, uswa mor an montran sime la

“Konsyan ki leprezan apenn existe; konsyan ki li inportan donn nu tu pu lavenir, dan sa ler la, pu ki ena enn leprezan. Konsyan ki nu tu, nu pa nanye si nu pa

ansam ar nu klas, nu klas ki truv so limanite pe monte, pe grandi. Konsyan ki travay divan nu, li pena limit, ki li nesedit enn milyon lebra, enn milyon servo, ki li sel zistifikasyon pu nu lavi. Konsyan ki enn lemond pe ekrule e ki u kapav viv selman par donn umem ar sa nuvo lemond ki pe atann pu pran nesans la.”

* * * * *

Permet mwa, kuma nu pe kontanple sa fim la
sa fim enn liver ki mo traverse
me ki u

kapav selman devine,
permet mwa sigzere ki nu rapel lezot parol
ki’nn deza site enn ku avan:

“Kan later dan lame peyzan ki travay li,
kan lizinn dan lame travayer ki manye li,
kan puvwar dan lame sovyet,
lerla nu pu *ena* kitsoz
pu ki nu kapav lite” –

parol ki ti deza ase vre
kan ti pronons li pu premye fwa
de-trwa zur avan nu insireksyon.

E ki kantite pli vre li ete asterla?

Ki kantite pli vre
li ete asterla?

V: Sekel, Dezyem Parti: Revolisyon Kont-Revolisyon

Revolisyon li vinn teste sinifikasyon
tu seki nu krwar vre.

Epwi, nu travers
sa laflam lor lanez la,
nu emerze, tuzur vivan apre ki nu finn infliz defet lor
sak larme aliyne enn akote lot, tu kont nu.
Laflam finn, kanmem,
kit so mark brilir lor enn gran parti
nu laser,
anmemtan ki buku ledwa, buku ledwa lipye osi,
nepli la, etan morsir
freser glasyal Larisi inn anpit zot.

San sink ledwa, ena zafer
pli difisil sezi.

San sertin ledwa lipye, nu gayn difikilte
tini lekilib.

* * * * *

Kan nu leprev dife kumanse
(preske deswit)
nu geryer pli kuraze,
pli angaze,
pli vizyoner –
tu seki vreman konpran
seki nu riske perdi
e alor,
seki kapav ranporte –
degaze, galup ver fron lager kont Larme Blan Tzar,
donn kudme kuma fam-saz
ed sa lavenir ki pe rod pran nesans.

Mazorite parmi, zot pa returne.

Lezot, par kont,

ki ti zis anporte
dan lefori Oktob
 me apre finn perdi zot sanfrwa,
plis bann ki par natir zot plito administratif
swa birokratik depi kumansman mem,
osi byin ki roder but karyerist tukur –
 ki zot sans listwar pa depas
 zot but nene, ki pa truv pli lwin
 ki zot repa diswar
 (sa zar individi, mo regrete mo bizin donn sa rapor la,
 atire, zot osi, ver *nu* puvwar) --
tu sa bann la, zot kasyet lekor,
 e alors zot sirviv,
e alors zot al kree enn debalansman
ki vinn afekte profondeman
lavenir tu evennman
 kuma, dan enn ti mama, nu pu dekuver.

* * * * *

Lanbisyon pu sa revolisyon la
 pa diminye.
Me mwayin fer tusala arive,
 sa, res enn mankman kriyel.

Louise Bryant rakont enn brib konversasyon
 ar Alexandra Kollantai,
aster Minis Byinet Piblik:

“Enn zur kan mo al get li, mo truv enn long lake vye gran dimunn pe dibute
anord divan so laport. Zot enn delegasyon depi enn kuan vye dimunn.
Kollantai explike kifer zot la:

“ ‘Mo finn tir sef ki ti an-sarz sak kuan, fer sak kuan vinn kuma enn ti
repiblik. Zot vini tulezur aster pu exprim zot apresyasyon. Aster, zot elir zot
prop ofisyè, zot prop lager politik leve ant zot, e tulezur zot swazir zot prop
meni ...’

“Mo interonp li, mo dir: ‘Ki swa meni kapav gayne dan enn tel lepok?’

“Kollantai kas enn gran riye. ‘Sirman,’ li dir, ‘mazinn enn ku ki satisfaksyon
profon u gayne kan u-mem ki pran desizyon ant lasup lisu ek buyon lisu!’”

Partu kote, nu fer fas kontradiksyon
dan nu priz-puvwar.
Kan li nome, Kollantai
ena pu fer fas enn lagrev
ofisye servis sivil dan so departman
ki tuzur res lwayal anver ansyin rezim.
Zot perdi dosye, zot kasyet lakle fayling kabinet,
tu sort sabotaz.

“Mo dir e mo re-dir momem:
‘U-mem sa? Alexandra Kollontai? ki pe donn lord al fer arestasyon?’
Kan ariv leswar mo res san dormi
poz momem lakestyon kimanyer mwa, mo’nn ariv fer sa?”
Me kumsa, Kollantai met enn fin
sa sabotaz la
dan mwins ki 24 er.

E wi, pu reponn u kestyon,
nu konpran ki revolisyon la,
so lider an partikilye,
finn fer erer –
tro buku erer.
Kollantai ankor enn fwa exprim
santiman ki ti reyne, ki malgre sa:
“Mwa, zame mo pa pu abandonn
ran klas travayer,
mem si lider fer
tu erer dan diksyoner.”

* * * * *

Lalwa sanzman sosyal,
ki ti pu vinn inpoz li detutfason alalong,
li inpoz li ar tu so lafors
dan nu ka
akoz nu mwayin telman limite
(sirtu – me selman li anplifye
par enn ta kontradiksyon,
enn ta erer),
pa exakteman parey kuma
trwazyem lalwa Sir Isaac Newton,
me preske:

“Pu sak revolisyon
ena enn kont-revolisyon ki opoz li,”

petet “egal ek opoze” me,
ena fwa, kan nu lasans porte
mwins ki egal,
e omwin enn porsyon
nu revolisyon
reysi sirviv.

Tuzur, mem nu lasans pa tro porte
plis ki egal li posib, li osi.

Kumsa nu dekuver enn fason
ki lalwa sanzman sosyal
diferan depi sa lalwa fiziks la.

Eski u kapav, parey kumsa, idantifye pu mwa dan ki fason
kont-revoliyson
diferan depi larevoliyson limem?

Petet li pu ede si mo ofer enn lalist onz nom:

Jan Berzin: arete Desam 1937,
mor dan Gulag lane answit.
Andrei Bubnov: gayn penn de mor Ut 1938,
fizye mem mem zur.
Nikolai Bukharin: met antray Mars 1938,
exekite plitar mem mwa.
Lev Kamenev: exekite an Ut 1936.
Nikolay Krestinsky: exekite Mars 1938.
Vladimir Milyutin: Arete an 1937,
truv lamor dan prizon apre de-trwa mwa.
Alexei Rykov: exekite mwa Mars 1938.
Ivar Smilga: exekite an 1938.
Grigori Sokolnikov: truv lamor dan prizon, 1939.
Leon Trotsky: asasine par enn tyuer agaz, Mexico City, 1940.
Grigory Zinoviev: arete 1934,
exekite an 1936.

Sa lalis la, zot tu, u vreman oblize konn sa fe la, zot manb
Komite Santral Parti Bolsevik

elir dan kongre parti Ut 1917:
on z lor enn total 15 manb sa komite santral
ki reysi sirviv dis banane apre insireksyon la.

Ariv 1940, sakenn inn fini mor,
e sa, pa, kuma nu'nn tru ve, par koz natirel.

Eski u kapav idantifye asterla pu mwa
enn fason ubyin plis kot kont-revolisyon
diferan depi revolisyon?

Lor sa lalist on z la u pu osi truv
sink lor set manb
Biro Politik Parti Bolsevik
ki ti syeze pandan mwa Oktob 1917:
Bubnov, Kaminev, Sokolnikov, Trotsky, Zinoviev.
Kisannla, petet u pu poz mwa lakestyon,
sa lot de la? Kuma zot apele?

Dabor, anu rapel ki Lenin,
ki mor an 1924 –
e ki, apenn de-trwa zur plitar,
ena enn lavil
batize dan so loner.
Mem si Nadezhda Krupskaya, so madam vev,
dir fode pa nu gard ilizyon.
Si Lenin ti viv mem de-trwa lane ankor
li, li osi – lwin de truv enn lavil
re-batize dan so loner –
ti pu fini ferme dan prizon,
swa an exil (enn obzervasyon so vev fer avan mem ki
tu sa gran prose pirz, avan-mem ki tu sa exekisyon kumanse).

Res, alor, zis Stalin.
Tusel, li reste dan nu set premye manb
Biro Politik,
e li sirviv ziska lot kote bann lane 1940.

Pran kont, alor, seki poet Osip Mandelshtam dir, kan li dekrir sa zom la:
“Li rul bann exekisyon lor so lalang wadire frez.
Si li ti kapav, li ti pu ser zot dan so de lebra, ondire ami intim.”

Eski asterla u kapav idantifye pu mwa

enn ubyin plizir fason kot kont-revolisyon
diferan depi revolisyon?

* * * * *

Ni Victor Serge ni mwa, nu pa kone kifer Lavr Andreievitch ti fizye.
Me, mo kapav dir u kifer sa onz lor mo lalist finn اساسine.

Oblize tuy zot
pu ki tuf Revolisyon Oktob.

Oblize tuy zot
ansam ar sa santenn milye ankor,
kondane amor
swa tu sinpleman kondane pu les zot kreve dan bann kan
akoz otan dimunn kontiyn amenn lalit
pandan bann lane 1930
pandan bann lane 1940
mem kan rant dan 1950 ek 1960,
pu prezerv seki kapav-et reste
depi Oktob 1917.

Sa sel ek inik fe pu permet u konpran
lafors imans
nu revolisyon ti ena:

otan lafors
ki tu sa imin la
ti bizin اساسine
pu ki kont-revolisyon ranporte.

E asterla, alor, li moman pu rapel
sa bann kamarad ki ti galupe, al donn kudme
fer fam-saz pu ki lavenir kapav pran nesans
osito ki lager sivil ti deklare
e ki, alor, nepli prezan zordi.

Mazinn ladiferans, manyer listwar kimanyer ti kapav ete
si selman zot ti tuzur parmi nu?

Pli inportan ankor:
rapel bann kapon kasyet lekor,
birokrat
roder but karyerist

ki ti sirviv,

akoz viktwar isi, viktwar kont-revolisyon

li pa viktwar Stalin tusel.

Pena okenn individi ki ti kapav exekit

seki Stalin inn exekite

san sutyin aktiv

san kolaborasyon

sitan lezot dimunn.

“Kisannla ankor ki u pu tuye?

Kisannla u pu glorifye ankor?

Ki lot mansonz ankor ki u pu galfate?”

poet Osip Mandelshtam

poz sa seri kestyon,

exziz enn repons depi sakenn

dant zot.

Lerla li, li osi, li mor

dan enn kan tranzit

dan so prop sime ver Siberi.

* * * * *

Nu limanite imans

inn epwize aster

apre osi buku lane lalit —

lalit kont enn lennmi

ki nu ti kapav avoy enn larme pu repus li,

lalit kont enn lennmi

ki finn minn nu revolisyon

depi andan-andan,

lalit kont zis tu sa exizans

lavi tulezur:

ankor enn fwa esklav dan lizinn,

swa epwize aköz inn re-inpoz groses non-dezire lor fam

ek aköz fardo luvraz lakaz,

met lake pu tu kiksoz.

Buku dimunn finn oblize kit lavil, sove,

return lakanpayn

pu rod enn buse manze.

Alor kumsa, disan-lavi-revolisyon dan nu lavenn —
vizilans enn lepep mobilize
ki pe azir par limem e pu limem, san swiv
okenn lider ni okenn dekre ofisyel —
finn sek.

Dan so plas disan-lamor birokrasi
disan terer seme par servis sekre,
vinn enn transfizyon, gut-a-gut dan kumansman
me lerla, ase vit, ondire robine uver
li galup dan sak arter, sak lavenn
nu nuvo nasyon.

Pa nesaser poz kestyon kifer e kimanyer
lenmi URSS vinn deklar
sa sel individi restan dan
Biro Politik Oktob 1917
kuma vre zeritye Bolsevism
plito ki vre asasin Bolsevism.

Kan zot promilge sa mansonz la
sa permet zot zet labu lor larevolisyon Larisi,

zet labu lor tu revolisyon.

Ni nu pa bizin poz kestyon kifer Stalin li-mem
deklar limem vre zeritye Oktob 1917
plito ki vre asasin larevolisyon,
e sa li kiksoz li dir ziska zur so lamor.

Me, explik mwa enn ku, mo inplor u, (li tuzur
res enn mister pu mwa) kifer e kimanyer otan dimunn
ki mazine ki zot gran, gran kamarad
gran, gran defanser Bolsevism, res,
pandan otan deseni, san kapab
truv ladiferans
ant revolisyon,
ek kont-revolisyon.

Epilog

Poet Mayakovsky swiside an Avril 1930,
me pa avan ki li finn mark sa parol:

“Lenmi
 lomas klas travayer
li mo lenmi
 asarne
 delongdat.

“Tu sa long, long lane letan margoz
 long long zurne vant vid pe kriye
 finn komann nu
rant dan lamars
 deryer bandrol ruz.

“Nu uver
 sak volim
 Karl Marx
kuma nu uver
 sheterz
 nu prop lakaz;
me nu pa ti bizin lir
 pu ariv kone
kot nu pu sayd,
 pu ki lekip, ant sa de la, nu pu lager.

“Les laglwar
 swiv
 lorea
kuma enn vev inkonsolab
 swiv prosesyon fineb –
al mor, alor, mo poezi,
 mor lamor enn ti-solda san grad!”

* * * * *

Mayakovsky e so poezi,
kuma nu kone depi tu
seki nu finn rakonte lao,

pa ti tusel ki ti'nn truv lamor
ariv lane 1930.

Buku plis ankor pu mor –
asterla nu konpran, konpran omwin enn tiginn
kimanyer
e kifer –
dan deseni ki pu swiv.

Kan nuvo syek truv lizur
tu dimunn, tu zafer, inn fini mor!

Mem nom nu lavil si bel
finn retrograde –
pli lwin par deryer ki “Petrograd”, e
alemem ziska “St. Petersburg.”
(Me, sa li enn lot zistwar
pu rakonte enn lot zur.)

* * * * *

Kimanyer u, lepok aktyel, ziz nu revolisyon?
Eski li par tu so lamor,
tu so sufrans?

Abe, permet mwa met odefi nerport ki versyon listwar
ki pa pran kont
lamor, pa pran kont lamizer pli pir
ki ti pu inflize
avek enn Kornilov, ubyin nerport ki de sikseser Kornilov
ki ti pu pran puvwar
si Kongre Tu Sovyet ti ezite, sipa deziste
an Oktob 1917.

Parski, kan napena enn sime omilye
lerla napena enn sime omilye.
Kan u 'blize swazir enn kote swa lot
lerla u 'blize swazir enn kote swa lot.

Kan tu sa long, long lane letan margo
long, long zurne vant kriye aköz lafin
finn komann nu

marse
deryer bandrol ruz,
napena naryin u kapav fer
apar mars
deryer bandrol ruz.

Mwa, ansam mo miltitid kamarad,
nu finn met enn pari ar listwar.
Nu finn perdi nu pari.
Me kanmem, nu lakorite pu pran enn tel risk
finn donn nu omwin sa lasans la.

Omwin nu finn donn numem
sa sans la,

e mo kapav, alor
reget lepase asterla
mem apre tu seki finn traverse
san regre – ubyin,
omwin, avek mwin regre
ki si nu ti sumet, permet lamare listwar
kit nu an plan.

* * * * *

Mo finn tann dir ki li enn siyn kuraz
pu terminn enn poem ar enn kestyon.
Me, eski li pa vre ki sak revolisyon
li termine ar enn kestyon?

E eski sak revolisyon,
pu sa mem rezon la –
ansam ar enn ta lot rezon,
natirelman,
pa kuraze
kuraze depas seki kapav mezire?
osi kuraze ki poet la ti kuraze?

Ki lot manyer, alor, pu terminn
sa poem
otur enn revolisyon –

kot li ti mo privilez
partisip dan lamars
kot-a-kot
avek kamarad
nome “Lenin”, nome “Trotsky”,
nome “Kollantai,”, nome “Krupskaya,”
“Serge”, “Bryant,” “Reed,”
“Mandelstam,” “Mayakovsky,”
kot-a-kot
ar tu sa bann la,
seki nome
e seki res pa nome,
ki ti,
pa grav komye gran swa komye tipti
nu nom ti ete,
pa buku pli gran
ki ti-solda san grad
dan listwar;

Ki lot manyer terminn sa poem
apar par poz u, zordi,
kestyon pli kuraze
ki nu finn poz nu-mem:

Kan u ler arive,
kan bann Tzar kot u la –
otan otin ki kot nu ti ete
e an aparans pli invinsib ankor –
avoy zot Kosak
kont u manifestasyon,
e la osi, kanmem tu, par mem mem mirak ena renesans sa mirak dantan
kan solda avans rido lafnet zot lakaz
(anplas avanse kut fizi),
travers lakrwaze, rant enn-dan-lot avek u
sutenir u demand,
eski u kapav konpran

ki problem an-antye u revolisyon,
dan sa moman la,
petet kapav rezim li
a kestyon puvwar?

ki pena, detutfason, okenn lot fason
pu u viv
apar sakrifye umem pu enn lemond
ki pe *tuzur* atann pu pran nesans?

ki personn pa pu donn u naryin;
u pu bizin pran tu umem?

ki u bizin travers tu,
sibir tu,
ranport tu
pu kapav termine –
ubyin mor
an montran sime?

Kan ankor enn fwa
ena nesosite
pu sa volonte inexorab,
eski u pu truv kuraz angaze,
met mem pari
ki nu ti mete ar listwar
san banane desela –
enn pari nu limanite dan lavenir
kapav gayn lespwar gayne
me selman si u, u osi,
pare pu aksepte pran sa risk la?

Eski u pu pran puvwar
dan u lame e, par sa,
renuvle sa vizyon telman sweyne lor letan
partaze ar otan poet
ar otan revolisyoner, tulde:
nu vizyon
enn lepok
kan lerb anfindkont
abiy later, kuver li ar so verdir
viv tu nu zurne dan laswa kuma dublir
kan nu ekut rezonans dore
lavwa pe sant
sante ki rezonn
enn leko enn lepase lwintin,

anvlop nu dan kuler

dan letandi
arkansyel
ki petet nu pu truve
anfindkont

akoz li selman
enn siklonn kuma sannlala –

selman

enn siklonn

kuma sannlala –

ki kapav
enn zur

akus li?!

Stephan Abramovich (Bloom)
Oktob 2017